

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА ДО САМОПРОСУВАННЯ У ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті здійснено аналіз психологічних і педагогічних досліджень щодо визначення терміна “самопросування”. Розглянуто особливості самопросування у професійній діяльності особистості; уточнено сутність поняття “самопросування інженера-педагога у професійній діяльності”. Визначено умови успішного формування умінь і навичок самопросування під час професійної підготовки інженера-педагога та окреслено шляхи їх реалізації.

Ключові слова: інженер-педагог, професійна діяльність, самопросування у професійній діяльності, вміння й навички.

Соціально-економічні перетворення в усіх сферах людського життя мають істотний вплив на систему української освіти та створюють реальні передумови для її оновлення. Основним чинником оновлення професійної освіти виступають запити економіки соціальної сфери, науки, техніки, державного й регіонального ринків праці, а також перспективні потреби їх розвитку. Суспільству, що розвивається, потрібні освічені, моральні, підприємливі люди, які можуть самостійно приймати відповідальні рішення в ситуації вибору, прогнозувати їх можливі наслідки, співпрацювати, відрізнятися креативністю, мобільністю, динамізмом і конструктивністю.

У цьому аспекті важливо підготувати майбутніх інженерів-педагогів до самопросування в ситуації нестабільності професійного простору.

Різні аспекти професійної підготовки фахівця досліджували О. Бойко, М. Вачевський, С. Гончаренко, О. Демченко, Л. Дибкова, Л. Карпова, Г. Костишина, Г. Копил, В. Костенко, В. Петрук, Н. Уйсімбаєва та ін.

Підготовці інженера-педагога присвячено праці Б. Васильєва, Т. Дев'ятьярової, І. Каука, А. Казанчан, В. Логінова, Л. Тархан та ін.

Проблему самопросування особистості у професійній сфері розглядали І. Гоффман, Е. Джонс, М. Дьяченко, Л. Кандилович, О. Сидоренко та ін.

Мета статті – уточнити сутність поняття “самопросування майбутнього інженера-педагога”; визначити умови успішного формування умінь і навичок самопросування у професійній діяльності під час професійної підготовки інженера-педагога.

Аналіз психологічних і педагогічних досліджень переконує в тому, що самопросування займає значне місце у структурі професійної діяльності інженера-педагога і є однією з основних ланок у системі управління нею.

Енциклопедичний словник з психології та педагогіки розглядає це поняття як асертивність – самопросування або просування своєї волі.

Поняття “самопросування” відноситься до термінологічного апарату психолого-педагогічних досліджень останнього десятиліття і не має однознач-

чного трактування. Багато дослідників пропонують розглядати його за допомогою звернення до різних термінів, які дають змогу окреслити низку особливостей самопросування особистості, які є, на їх думку, найзначущими:

– *самопрезентація*. Так, на думку Едварда Джонса, самопросування є проявом своєї компетентності в підготовці, проведенні і, можливо, коментуванні своєї презентації [13].

І. Гоффман, розглядаючи різні аспекти самопрезентації, стверджує, що людина має мобілізувати всю свою активність, щоб справити потрібне враження на людей, у яких вона зацікавлена [2];

– *самоподання*. При цьому термін “самоподання” визначає позицію людини щодо регулювання власних відносин з оточуючими, балансує між полюсами відкритості-закритості (захищеності). Самоподання завжди залишається показником компетентності особистості у спілкуванні, засвідчує здатність людини гнучко реагувати на зміни ситуації взаємодії, прогнозувати особливості відповідної реакції співрозмовника, спираючись на його індивідуальні особливості.

Самоподання – один з механізмів саморегуляції особистості та регуляції міжособистісних відносин. Саме тому його вивчення необхідне для глибшого розуміння й осмислення сутності поведінки особистості у сфері спілкування [1]. Головна мета самоподання полягає у створенні адекватного образу в конкретній ситуації для того, щоб оточуючі могли скласти правильне уявлення про наміри й цілі людини в ситуації самоподання [10];

– *конкурентоспроможність*, яку розглядають як індивідуально-особистісну характеристику майбутнього фахівця, інтегральну якість особистості, що передбачає сукупність ключових компетенцій і ціннісних орієнтацій, що дають змогу особистості успішно функціонувати в соціумі, цивілізовано вирішувати проблеми професійного зростання [11, с. 67–69].

Конкурентоспроможність спеціаліста – комплексна властивість, що має свої ресурси: вік, психофізичне здоров’я, зовнішність, здібності, рівень інтелекту, запас енергії, а також моральні складові (систему цінностей, вірувань, особистих обмежень та ін.) (В. Андреева, Б. Паригіна та ін.);

– *аргументація*. На думку О. Сидоренко, “самопросування по суті – це теж аргументація. Це демонстрація фактів, які сприймаються як аргументи” [7];

– *професійна компетентність фахівця*. На сьогодні наявні дві точки зору на професійну компетентність фахівця.

Перша орієнтована на те, що робота не за фахом, зміна виду діяльності, отримання другої вищої освіти являють собою скоріше рідкісні винятки, ніж правила. Прихильники цієї, класичної, точки зору схильні до думки, що спеціалізація – це готові знання та навички, якими повинен володіти працівник, що приходить в організацію, і які необхідні для виконання заданої конкретної роботи (або групи робіт).

Друга точка зору більше відображає стан сучасного мобільного суспільства. Відповідно до неї, існує багато посад, де спеціальні знання, умін-

ня та навички не досить важливі. Тому для ефективного виконання кваліфікованої праці достатньо загальної вищої освіти, що формує у майбутнього працівника такі універсальні здібності, як висока здатність до навчання, гнучкість, адаптивність тощо. Прихильники цієї точки зору зазначають, що спеціальні знання та навички неважко придбати в процесі навчання безпосередньо на робочому місці або в процесі додаткового навчання [12];

– *самоорганізація*. Так, М. Дьяченко та Л. Кандилович під самоорганізацією особистості розуміють “інтегральну сукупність природних і соціально придбаних властивостей, втілену в усвідомлюваних особливостях волі та інтелекту, мотивах поведінки, реалізовану в упорядкованості діяльності та поведінки” [3, с. 45].

Таким чином, під самопросуванням у професійній діяльності інженера-педагога розуміємо складну, багатоступеневу інтегральну властивість, в основі якої лежать кваліфікаційний, психофізіологічний, творчий і комунікативний потенціал, спрямований на структурування фахівцем своєї активності, що виражається через створення системи самостійних дій, кожна з яких має власне функціональне наповнення і робить певний внесок в успішне досягнення мети професійної діяльності. Самопросування передбачає формування цілого комплексу умінь і навичок організації, які забезпечують фахівцю високий професійний статус, рейтингову позицію на відповідному галузевому ринку праці та стійкий попит на його професійні послуги.

У процесі професійної підготовки інженера-педагога уміння самопросування розглядаємо у межах розгортання синергетичних процесів [5], які неминуче виникають у навчанні і розглядаються як внутрішні самопроцеси в системі особистості, особистісних структурах свідомості суб’єктів навчання.

До умінь і навичок самопросування у професійній діяльності відносять:

- організаційні (уміння організувати себе, свій час, свої дії) [4];
- проектувальні (уміння планувати свою діяльність, орієнтуватися в часі, прогнозувати наслідки своїх рішень, формувати стратегії свого розвитку і самовдосконалення);
- виконавські (самостійно приймати рішення, брати на себе відповідальність, конструктивно вести ділове спілкування);
- контрольно-оцінювальні (адекватно оцінювати результати своєї діяльності, контролювати власну діяльність) [8];
- професійного самовизначення;
- професійної саморегуляції;
- діагностико-прогностичні, проектувальні й організаційно-творчі вміння професійної самоорганізації [9];
- використовувати власні інтелектуальні й емоційно-вольові риси для розв’язання професійно значущих завдань [6, с. 7].

Для того, щоб сформувані у майбутніх інженерів-педагогів уміння й навички із самопросування у професійній діяльності необхідно розвивати в них: активну життєву позицію; серйозну мотивацію до професії; схильність

до саморозвитку, системність мислення, самоактуалізацію; працьовитість і бажання працювати, націленість на результат; незалежність; стресостійкість; здатність до неперервного професійного зростання; лідерські й організаторські якості; комунікабельність, здатність приймати відповідальні рішення; креативність, готовність до професійного самовизначення та ін.

Формування умінь й навичок самопросування у професійній діяльності під час професійної підготовки інженера-педагога вимагають загальної систематичної роботи та застосування ефективних методів і засобів навчання.

Умовами успішного формування умінь і навичок із самопросування у професійній діяльності під час професійної підготовки інженера-педагога є:

- формування і розвиток у майбутніх фахівців неперервного й цілісного комунікативного уміння, усвідомлення ними значущості умінь самопросування;

- впровадження інтерактивних технологій і методик навчання в практику професійної підготовки, націлених на формування готовності до самопросування;

- збільшення значення самопросування як самостійної діяльності з проектування, організації і самоконтролю власної діяльності.

Для реалізації названих умов необхідна спрямованість освітнього процесу вищого навчального закладу на формування умінь та навичок самопросування.

Для реалізації першої умови необхідно, щоб навчальний процес передбачав відповідну теоретичну та практичну підготовку студента у виші: теоретичний цикл навчання повинен містити вивчення сутності та специфіки професійного спілкування майбутнього інженера-педагога, його структури, функцій, стилів тощо; студенти повинні засвоїти знання з психології та педагогіки спілкування, аналізувати найбільш поширені труднощі мовного спілкування тощо; практичний цикл навчання має бути пов'язаний з використанням студентами цих умінь і навичок у міжособистісному спілкуванні (на професійному й побутовому рівнях).

Інтеграція теоретичної і практичної підготовки майбутнього інженера-педагога, інтелектуально-комунікативна спрямованість у викладанні різних дисциплін дають змогу зробити процес формування та розвитку умінь і навичок із самопросування у професійній діяльності неперервним та цілісним.

Для реалізації другої умови необхідно застосовувати інтерактивні технології навчання, які ґрунтуються на психології людських взаємин, а саме: комунікативна, ділова, рольова гра, мозковий штурм, кейси, проблемні ситуації та ін. Сутність цих методів полягає в тому, що вони спираються не тільки на процеси сприйняття, пам'яті, уваги, але, насамперед, на творче, продуктивне, креативне мислення. При цьому процес навчання організовується таким чином, що студенти вчаться спілкуватися, взаємодіяти один з одним та іншими людьми, вчаться критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу виробничих ситуацій, ситуаційних професійних завдань та відповідної інформації. На нашу думку, саме ін-

терактивні технології навчання відповідають сучасним тенденціям світової та української освіти, мають значний ресурс для професійного розвитку майбутнього інженера-педагога, його професійного саморозвитку та самопросування у професійній діяльності.

Для реалізації третьої умови до змісту навчання необхідно включити проектування із самопросування майбутнього інженера-педагога у професійній діяльності. У процесі проектування студенти створюють проекти з вирішення різноманітних проблем, обирають моделі професійної діяльності через включення в освітній процес цілісних елементів, умов майбутньої інженерно-педагогічної діяльності. Метою проектування є стимулювання творчої самостійності, пов'язаної зі зростанням особистісного суб'єктного потенціалу студентів, рефлексії смислів професійного становлення, переходу від репродуктивної схеми вирішення задач до інженерно-педагогічно-творчої; від зовнішньої взаємодії з партнерами до ціннісно-сислового спілкування; від засвоєння базових найпростіших професійних умінь і навичок до оволодіння складними технологіями самопроективання.

Висновки. Таким чином, теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури дав змогу сформулювати сутність поняття “самопросування майбутнього інженера-педагога” – це складна, багатоступенева інтегральна властивість, в основі якої лежать кваліфікаційний, психофізіологічний, творчий і комунікативний потенціал, спрямований на структурування фахівцем своєї активності, що виражається через створення системи самостійних дій, кожна з яких має власне функціональне наповнення і робить певний внесок в успішне досягнення мети професійної діяльності. Самопросування передбачає формування цілого комплексу умінь і навичок організації, які забезпечують фахівцю високий професійний статус, рейтингову позицію на відповідному галузевому ринку праці та стійкий попит на його професійні послуги.

У процесі професійної підготовки інженера-педагога уміння та навички самопросування розглянуто як внутрішні самопроцеси в системі особистості, особистісних структурах свідомості суб'єктів навчання.

До умінь і навичок самопросування у професійній діяльності віднесено: організаційні, проектувальні, виконавські, контрольно-оцінювальні, професійного самовизначення, професійної саморегуляції, професійної самоорганізації та ін.

Умовами успішного формування умінь і навичок із самопросування у професійній діяльності під час професійної підготовки інженера-педагога є:

- формування і розвиток у майбутніх фахівців неперервного й цілісного комунікативного уміння, усвідомлення ними значущості умінь самопросування;
- впровадження інтерактивних технологій і методик навчання в практику професійної підготовки, націлених на формування готовності до самопросування;
- збільшення значення самопросування як самостійної діяльності з проектування, організації і самоконтролю власної діяльності.

Для реалізації названих умов необхідна спрямованість освітнього процесу вищого навчального закладу на формування умінь і навичок самопросування.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у визначенні ролі умінь та навичок самопросування майбутнього інженера-педагога у формуванні його професійної компетентності.

Список використаної літератури

1. Агеев В. Влияние факторов культуры на восприятие и оценку человека человеком / Владимир Агеев // Вопросы психологии. – 1985. – № 3. – С. 135–140.
2. Гофман И. Представление себя другим в повседневной жизни / Ирвин Гофман. – Москва : КАНОН-пресс-Ц, 2000. – 299 с.
3. Дьяченко М. Краткий психологический словарь: Самоорганизация / Михаил Дьяченко, Лев Кандыбович. – Минск : Хэлтон, 1998. – 399 с.
4. Киселёва А. Развитие самоорганизации как одна из целей обучения менеджеров организации [Электронный ресурс] / А. Киселёва // Тез. докл. IV Всерос. науч. Интернет-конференции “Культура и взрыв: социальные смыслы в эпоху перемен”. – 2010. – Режим доступа: <http://socio.my1.ru/forum/4>.
5. Кульневич С. Педагогика самоорганизации: феномен содержания : монография / Сергей Кульневич. – Воронеж, 1997. – 230 с.
6. Попова Н. Формирование умений самоорганизации учителя в педагогической деятельности в процессе повышения квалификации : автореф. дис. ... канд. пед. наук, спец : 13.00.01 “Теория и история педагогики” / Надежда Попова. – Новгород, 1999. – 19 с.
7. Сидоренко Е. В. Тренинг влияния и противостояния влиянию / Елена Сидоренко. – Санкт-Петербург : Речь, 2004. – 256 с.
8. Фалеева Л. Формирование профессиональных умений самоорганизации будущего менеджера в вузе : дис. ... канд. пед. наук, спец : 13.00.08 “Теория и методика профессионального образования” / Лия Фалеева. – Нижний Новгород, 2009. – 175 с.
9. Филоненко В. Актуализация профессиональной самоорганизации будущего специалиста в условиях современного высшего профессионального образования [Электронный ресурс] / Виктория Филоненко. – Режим доступа: yspu.org/conferences/Training_managers/15_FilonenkoVA.doc†
10. Шкуратова И. Самопредъявление личности в общении : монография / Ирина Шкуратова. – Ростов-на-Дону : Изд-во ЮФУ, 2009. – 192 с.
11. Юрченко Д. В. (Шестакова Д. В.) Проблемы конкурентоспособности в системе управления качеством образования / Д. В. Юрченко // Известия Балтийской государственной академии рыбопромыслового флота: психолого-педагогические науки: научный журнал / Дари Юрченко. – Калининград : Изд-во БГАРФ. – 2009. – № 5 (9). – С. 103–109.
12. Gardner D., Miller L. Establishing Self-Access (from theory to practice). Cambridge Language Teaching Library / D. Gardner, L. Miller. – Cambridge University Press, 1999. – P. 276.
13. Jones E. Interpersonal perception / Edward Jones. – New-York, 1990.

Стаття надійшла до редакції 07.02.2015.

Чернега Е. А. Подготовка будущего инженера-педагога к самопродвижению в профессиональной деятельности

В статье осуществлен анализ психологических и педагогических исследований по определению термина “самопродвижение”. Рассмотрены особенности самопродвижения в профессиональной деятельности личности; уточнена сущность понятия

“самопродвижение инженера-педагога в профессиональной деятельности”. Определены условия успешного формирования умений и навыков самопродвижения во время профессиональной подготовки инженера-педагога и намечены пути их реализации.

Ключевые слова: инженер-педагог, профессиональная деятельность, самопродвижение в профессиональной деятельности, умения и навыки.

Chernega O. Future Teacher-Engineer's Training for self-Promotion in Professional Work

The analysis of psychological and pedagogical researches in defining the term “self-promotion” was realized in the article. The peculiarities of individual's self-promotion in professional work were examined. The essence of conception of “teacher-engineer's self-promotion in professional work” was clarified. Mentioned above conception is understood as complicated, multi-gradual, integral characteristic which is the basis of qualified, psycho-physiological, creative and communicative potential that is directed to structure the specialist's own activeness which can be seen through the creation of the system of independent activities each of which has its own functional filling and makes its contribution into successful goal achievement in professional work headed for certain result. It foresees the forming of the whole set of abilities and skills in organization which guarantees specialist's high professional status, a rating position on the proper industrial labour market and strong demand on his services. Conditions for successful forming of self-promotion abilities and skills during teacher-engineer's training were defined: forming and developing of future specialists' continuous and integrated communicative skills, their awareness of the importance of self-promotion skills; introduction of interactive technologies and teaching methods in the practice of professional training, aimed at the formation of readiness for self-promotion; increasing the value of self-promotion as an independent activity for the design, organization and self-control; the ways of their realization were outlined.

Thus, the process of self-promotion of the future teacher-engineer is focused and phased process; it is a set of conditions, technologies, techniques and tools that allow you to achieve the goal, increase knowledge and skills in specialist's self-organization, competitiveness and self-fulfillment. The perspectives for further research in defining certain features of the process of future teacher-engineer's self-promotion in the formation of his professional competence can be seen.

Key words: teacher-engineer, professional work, self-promotion in professional work, abilities and skills.